

زیبایی شناسی
ژان پل سارتر
ترجمه‌ی رضا شیرمرز

مهم‌ترین جنبه از تئوری زیبایی‌شناسی سارتر، بحث او درباره‌ی کثرت و وحدت است. سارتر به این جنبه از بررسی هنر، رنگی کاملاً فلسفی داده است. وی به تحلیل خود از آثار جاکومتی، لاپوچاد و کالدر جنبه فلسفی داده و به خواننده می‌فهماند که می‌توان به مجموعه‌ای از طرح‌ها و رنگ‌ها که بر روی یک بوم شکل گرفته است یا به مجموعه‌ای از مواد که پیکره‌ای را ساخته‌اند با ژرف‌اندیشی یک فیلسوف نگریست و راز هستی را در بافت اثر هنری جستجو کرد.

سارتر در اثر حاضر، برای تحلیل عنصر زیبایی، به بحث در مورد سبک‌های نقاشی و مجسمه‌سازی می‌پردازد و طی همین مباحث، به طرز ملموس و فلسفی ماهیت زیبایی را آشکار می‌کند. وی سخن خود را از مکتب ونیز و سردمداران آن آغاز کرده و با روشی تطبیقی، تین تورتو نقاش بزرگ ایتالیایی را در وادی منریسم با نقاشانی چون تیسین، ورونزه و کالیاری و... مقایسه می‌کند و طی این سبک‌شناسی تطبیقی اندیشه‌های زیبایی‌شناسانه‌اش را بیان می‌کند.

ترجمه حاضر از روی متن انگلیسی به فارسی برگردانده شده و مترجم سعی کرده است سبک سخن سارتر را حفظ کند. قلم سارتر درباره زیبایی‌شناسی از اصول و قوانین خشک و قالبی در بحث آثار هنری تبعیت نمی‌کند. او به مثابه یک متفکر، ادیب و نابغه به هنرهای تجسمی نگریسته است و از همه مهم‌تر اینکه در بررسی و تحلیل نقاشی‌ها و پیکره‌ها از احساس پرشور خود به عنوان یک هنرمند بهره جسته به طوری که گاه سطح نگارش وی اوج می‌گیرد و سرشار از تحسین یا نفرین می‌گردد. وی با شهامت درباره‌ی آثار هنری سخن می‌گوید و به دشمنان دون و زبون هنر می‌تازد.

ترجمه زیبایی‌شناسی سارتر برای کسانی که در نقد هنرهای تجسمی به دانش نظری و الگوی سخن‌پردازی نیاز دارند می‌تواند مفید و کارگشا باشد. علاوه بر کشف این معنا که، سارتر به هنر نقاشی و مجسمه‌سازی چگونه می‌نگریسته و چه دیدگاهی نسبت به معروف‌ترین هنرمندان تاریخ داشته از ویژگی‌های این کتاب است.

همچنین در کتاب حاضر سعی شده صورت ثبت اسامی به صورتی که در زبان فارسی متداول‌تر است نزدیک باشد. اصطلاحات تخصصی، با کتاب‌ها و دایره‌المعارف‌های گوناگون تطبیق داده شده و پاره‌ای از نام‌ها یا اصطلاح‌ها در پیوست پایانی کتاب به اختصار توضیح داده شده است.

سارتر را می‌توان آخرین فرد از نویسندگان پیش از جنگ و نخستین نویسندگان پس از جنگ در فرانسه نامید. می‌توان او را نویسنده‌ای به حساب آورد که به برکت رمان «تهوع» در سال‌های پیش از ۱۹۳۹ (آغاز جنگ دوم جهانی) جلوه نمود. در واقع مشی نویسندگی‌اش را جنگ گسیخت و پس از رهایی فرانسه از نو به نوشتن پرداخت. پس از جنگ او نه تنها به واسطه‌ی نمایشنامه‌نویسی تأثیر دامنه‌داری بر جای گذاشت بلکه همچنین باب شدن «مد» اگزیستانسیالیستی سال‌های بلافاصله پس از جنگ چهره‌ی اجتماعی برجسته‌ای از او نقش کرد. تهوع در ۱۹۳۸، دیوار ۱۹۳۹، امر تخیلی و نخستین نمایشنامه‌اش باریونا در ۱۹۴۰، مگس‌ها و هستی و نیستی در ۱۹۴۳ و... می‌توان سارتر را از آن رو واپسین فرد از نویسندگان پیش از جنگ و نخستین فرد از نویسندگان پس از جنگ دانست که در پل زدن بر روی شکاف سال‌های ۱۹۳۹-۴۵ کام یافته است.

سارتر با اندیشه‌ای باز با هنر برخورد کرده و همواره در پی سازش دستاوردهایش با طرح فلسفی خویش از جهان است. مجموعه مقالات حاضر که توسط ویدباسکین استاد کالج «جنوب شرقی» انگلستان گردآوری و به انگلیسی ترجمه شده در سال ۱۹۶۴ برای نخستین بار به صورت کتابی مستقل با نام زیبایی‌شناسی در لندن منتشر و دیدگاه‌های وی را در مورد مفاهیم مربوط به ماهیت هنر و چگونگی تکوین و کارکرد آن بیان کرده است. در این کتاب سارتر به‌ویژه به بهانه‌ی بررسی زندگی و سبک آثار جاکو پور و بالستی معروف به تین تورتو، نگاهی پرمعنا به دوره‌ی رنسانس و هنرمندان بعد از رنسانس، به ویژه سبک منریسم داشته و از ذالت‌ها، حسادت‌های هنرمندان نسبت به یکدیگر و همچنین اعمال نظر قدرتمندان و هنرمندان در تعیین ویژگی آثارشان پرده برمی‌دارد.

در این کتاب سارتر با تین تورتو همدردی می‌کند و نیز این شهر عهدشکن را به خاطر پذیرش هنر سفارشی و اشاعه‌ی ریا محاکمه می‌کند که از تین تورتو هنرمندی همپایه‌ی میکلائو، تیسین و داوینچی می‌سازد. وی در بررسی تندیس‌ها و نقاشی جاکومتی و لاپوچاد و پیکره‌های متحرک «کالدر» تقریباً به تمام سنن نقاشی و پیکره‌سازی اروپا و مهم‌ترین نمایندگان این هنرها از جمله به فرانسیسکو گویا، میکلائو، داوینچی، ون گوگ، پیکاسو و همچنین مباحثی چون هنر کلاسیک، رهایی از هنر آکادمیک، هنر غیر پیکر نما، هنر برای هنر، هنر انتزاعی و... اشاره می‌کند.